Zbornik radova *Contextualizing „Oriental" cults. New Lights on the Evidence between the Danube and the Adriatic*, u kojemu je sabrana većina radova izloženih na istoimenom međunarodnom znanstvenom simpoziju 2022, predstavlja važno ostvarenje historiografije posvećene proučavanju orijentalnih kultova u Rimskom Carstvu. Unutar tema koje obrađuje 16 radova ovoga zbornika, moguće je izdvojiti tri cjeline. Radovi zbornika istovremeno sabiru starije spoznaje u preglednu, sintetsku cjelinu te donose rezultate najnovijih arheoloških istraživanja i interpretacije u svjetlu tih spoznaja. Posljednju, treću cjelinu čine osvrti na teorijsko-metodološku osnovu istraživanja, pri čemu se posebna pozornost usmjerava na potrebna poboljšanja i nove pravce razmišljanja, tj. sagledavanja nalaza u budućim istraživanjima.

Josip Imbrišak

Zbornik u čast Mirjani Matijević Sokol

Magistra famosa. Zbornik u čast Mirjani Matijević Sokol. Ur. Ivan Botica, Tomislav Galović, Damir Karbić, Suzana Simon, Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin Šegvić, Marko Trogrlić. Sv. 1, Split: Književni krug, 2023, 903 str. Sv. 2, Split: Književni krug, 2025, 815. str.

U običajima hrvatske historiografije krajem (službene institucionalne) karijere poznatim profesorima i znanstvenicima priliči uobličiti posebno izdanje zbornika radova koje je namijenjeno njima u čast. To se obično događa sa 65. godišnjicom rođenja iste osobe, no kod izvanrednih slučajeva, ili u slučaju izvanrednih pojedinaca događa se i sa 70. obljetnicom. Na taj način, simbolično se proslavlja njihov život i karijera, ali se isto tako i simbolično ističe predaja baklje odgovornosti idućoj generaciji – s obzirom da najčešće na tim izdanjima rade bivši studenti i suradnici istaknutih ličnosti, simbolizirajući utjecaj koji su idućim generacijama ostavili u nasljeđe. Takva praksa ne predstavlja tek formalan izraz poštovanja, nego i važan kulturni mehanizam kojim se čuva kontinuitet znanstvene zajednice. Zbornici ovoga tipa svjedoče o tome kako pojedinačni doprinosi profesora i znanstvenika ostavljaju trajni trag, ne samo kroz vlastita djela, nego i kroz generacije istraživača koje su oblikovali.

Upravo u tom svijetlu, povodom sedamdesetog rođendana profesorice emerite Mirjane Matijević Sokol (koju se prikladno na koricama naziva *Mediaevalium Studiorum Magistra famosa*), 2023. godine u nakladi Književnog Kruga Split izdan je prvi volumen ovoga opsežnog *Festschrifta*, koji je svoj dostojan nastavak doživio 2025. godine. Kao i svako vrijedno djelo koje poziva na sjećanje velikih profesora i znanstvenika, i ovaj zbornik nosi obilježje dubokog poštovanja prema svojoj slavljenici te utjecaju koji je imala na buduće generacije povjesničara. Zbornik radova *Magistra famosa* zamišljen je kao dvosveščano izdanje koje čini jednu smislenu i zaokruženu cjelinu. Također, ovaj zbornik u čast Mirjani Matijević Sokol predstavlja zasigurno jedan od najopsežnijih zbornika napisanih nekome u čast i ikad sastavljenih u povijesti hrvatske historiografije. Na gotovo tisuću i

sedam stotina stranica između dva toma sabrano je ukupno sedamdeset i dva znanstvena i stručna priloga, te nekoliko biografskih i bibliografskih tekstova. Sama činjenica da je u ovako širokom formatu okupljen velik broj autora pokazuje koliko je širok i dugotrajan bio znanstveni i pedagoški utjecaj Mirjane Matijević Sokol. Obujam zbornika istovremeno odražava i razgranatost historiografskih područja kojima se bavila, kao i širinu akademske mreže kojoj je svojim radom pripadala.

Kao i svaki zbornik pisan nekome u čast, tako se i ovaj sastoji od tekstova i priloga posvećenih životu i karijeri osobe kojoj je namijenjen, te samih znanstvenih radova. Tako u prvome svesku nalazimo na poveću *Tabulu gratulatoriu* prijatelja, kolega i suradnika Mirjane Matijević Sokol, te šest popratnih tekstova napisanih njoj u čast. Od posebne biografske i historiografske važnosti treba istaknuti poduži profesionalni i znanstveni životopis Mirjane Matijević Sokol, uz obilni prilog fotografija na kraju drugog sveska koji pridonose egohistorijskoj noti ovog zbornika. Također ne treba zaboraviti ni obilnu bibliografiju njenih radova, svjedočanstvo njenog životnog opusa koji se proteže na gotovo dvjesto bibliografskih jedinica (čineći trideset i dvije stranice ovog izdanja).

Što se tiče samih radova, oni su unutar zbornika podijeljeni u jasno određene kronološke i tematske cjeline. Kronološki, obuhvaćena je gotovo cjelokupna periodizacija svjetske i nacionalne povijesti. U prvom tomu ulazimo u radove sekcije *Aetas Antiqua* (Stara povijest), nastavljamo s *Medium Ævum* (Srednji vijek) te završavamo s *Prisca Aetas Recentior* (Rani novi vijek). Drugi tom otvara završno kronološko razdoblje *Aetas Contemporanea* (Suvremena povijest), nakon čega slijede dvije tematske cjeline: *Scientiae Auxiliares Historiae* (Pomoćne povijesne znanosti) te *Philologia et Litterarum Studia* (Filološke i književne studije). Takva je podjela jasna, logična i pregledna, što je u zborniku s tolikim brojem radova i autora pravi urednički uspjeh. Same teme tekstova raznovrsne su koliko su raznovrsni i razni profili povjesničara koji su ih pisali.

Od antike, srednjeg i ranog novog vijeka te suvremene povijesti nailazimo na tekstove koji se dotiču svakog od dijela tih pojedinih razdobalja, kao i samih vrsta članaka: od intelektualnih biografija, analiza i reinterpretacija tekstova, društvene kulturne i političke povijesti – možemo reći kako je ogroman broj historiografskih žanrova prisutan i zastupljen. Samim time, ne možemo istaknuti niti jednu temu, motiv ili žanr koji dominiraju unutar cjeline; time pridodajući raznovrsnosti ovog djela, unutar kojeg zaista opravdano možemo kazati da svatko može pronaći nešto za sebe.

Osim brojnosti, treba također istaknuti i kvalitetu priloga. Kao znanstveni radovi, ogromna količina priloga zaista pridodaje nove spoznaje za svoja pripadajuća razdoblja povijesti. Time postaju ne samo prigodni tekstovi koji komemoriraju jedan veliki život i karijeru, već daju i originalan znanstveni doprinos. Kako bi među tim ogromnim brojem radova bilo nepravedno izdvajati pojedine, možemo samo navesti raznovrstan broj izvora koji su reinterpretirani ili „dotaknuti“ prvi puta. Tako nailazimo na članke koji analiziraju antičku epigrafiju, interpretiraju važne dokumente za hrvatsku povijest poput Čedadskog evangelijara, nekoliko radova koji se bave Tomom Arhiđakonom, pojedini koji analiziraju gradske statute, propise ili spise. Svojevrsnije suvremenijem dobu, u drugom svesku tako nailazimo na radove koji se baziraju na arhivskom gradivu, tiskovinama, teorijskim raspravama pa čak i analizama filma. Ovi od nekolicine navedenih vrsta pristupa i izvora su, kao što je rečeno, samo ilustrativni s obzirom da bi kompletna analiza bila predugačka za prikazati. Ono što je bitno iz toga izvući je širokogrudnost prisutnih priloga u pogledu razdobalja, tematika, metodologija, izvora te svih mogućih kategorija.

Također, možemo istaknuti kako su osim znanstvene kakvoće sami radovi zapravo na više načina neodvojivo povezani sa samim likom Mirjane Matijević Sokol. Naravno, mogli bi istaknuti pojedine tematske sličnosti između tekstova. To se možda na prvi pogled najviše očituje pod sekcijom *Medium Ævum*, gdje nalazimo na motive kojima se sama profesorica intenzivno bavila tijekom svoje dugačke i plodne karijere, kao što su razne teme iz prošlosti Hrvatske u doba narodnih vladara, radove vezane uz Tomu Arhiđakona ili analize raznih latinskih srednjovjekovnih tekstova. Međutim, unutar tako širokog dijapazona tekstova i raznih autora mogli bi se lagano zagubiti tražeći pravu tematsku nit u cjelini, pa čak i unutar pojedinih temporalnih kategorija. Prava poveznica zapravo je mnogo ljudskija i intimnija: gotove sve tekstove unutar dva toma sastavili su autori koji su na neki način bili s Mirjanom Matijević Sokol povezani tijekom njena života.

Među autorima pronalazimo njene bivše studente, koje je ili mentorirala ili im je predavala. Možemo pronaći njene brojne kolege, stručne suradnike, prijatelje, poznanike ili ljude s kojima je na bilo koji način bila u doticaju. Takav broj bliskih ljudi u zborniku namijenjenom jednoj osobi testament je ne samo njihovom profesionalnom, već i ljudskom uspjehu. S jedne strane, veliki broj bivših studenata (koji su kasnije i sami postali znanstvenici) potvrđuje ono što većina autora uvodnih tekstova navodi: koliko su slušatelji profesoricu cijenili kao predavača. Na taj se način pred čitateljem postupno otvara i neformalna intelektualna biografija slavljenice, ispisana kroz sjećanja, teme i pristupe njezinih suradnika. Svaki prilog tako ne funkcionira samo kao samostalni rad, nego i kao svojevrsno svjedočanstvo o dugogodišnjem dijalogu između profesorice i raznovrsnih pripadnika akademske zajednice današnjice. S druge strane, iako je uloga povjesničara često poistovjećena s onom vuka samotnjaka, on ipak mora *stajati na ramenima divova* (a ponekad i sam biti div) kako bi njegov rad bio uspješan, te je upravo ta tvrdnja sastavom autora unutar ovog djela lijepo prikazana.

Na kraju svakog prikaza ili recenzije nekog djela, ključno je odgovoriti na pitanje „ispunjava li djelo svoj cilj ili namjenu“? Ako uzmemo obzir domenu jednog zbornika radova, čiji su kriteriji nove spoznaje i znanstvena kakvoća, onda svakako možemo reći da je zadatak uspješno obavljen. Radovi su kvalitetni, raznovrsni te svakako donose nove znanstvene spoznaje. Drugi zadatak pojedinog *Festschrifta* više je usmjeren na osobnu razinu: na prigodan način komemorirati jednu osobu i njenu profesionalnu te akademsku karijeru. Uspješnost toga možemo konstatirati time da više nema potrebe govoriti lijepe riječi o životu i karijeri profesorice emerite Mirjane Matijević Sokol: ova dva toma velebnog zbornika to prikazuju bolje nego išta drugo, ispunivši time misiju na koju cilja svako izdanje ovakve vrste. Ne samo lijepim riječima, željama, sjećanjima ili iznimnom količinom stranica i teksta – već i egzemplarnom kvalitetom radova i priloga, urednici te autori ova dva izdanja odali su počast važnosti života i djela profesorice na najsimboličniji mogući način: kvalitetnim radom i istraživanjem. Zbornik tako ostaje trajni dokument jedne iznimne karijere, ali i vrijedan doprinos hrvatskoj znanstvenoj baštini u cjelini. Time ova dva toma postaju svojevrsni spomenik ne samo pojedincu, nego i cijeloj jednoj intelektualnoj tradiciji kojoj je Mirjana Matijević Sokol pripadala i koju je znatno oblikovala.

Ivan Buljević

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI
57
Broj 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2025.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 57, broj 1

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet, Odsjek za povijest
FF press

Za izdavača / For Publisher
Domagoj Tončinić

Glavni urednik / Editor-in-Chief
Filip Šimetin Šegvić

Izvršni urednik / Managing editor
Zvjezdana Sikirić Assouline

Zamjenik glavnog urednika / Assistant Editor-in-Chief
Luka Špoljarić

Uredništvo / Editorial Board
Inga Vilogorac Brčić (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Martin Previšić (suvremena povijest/contemporary history), Tvrtko Jakovina (globalna povijest/global history), Silvija Pisk (zavičajna povijest/local history), Tomislav Galović (pomoćne povijesne znanosti/auxiliary sciences of history)

Izvršni urednik za međunarodnu komunikaciju / Executive editor for international communication
Nada Zečević

Urednik recenzija / Review Editor
Kornelija Jurin Starčević

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Jevgenjevič Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Jakub Beneš (London), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Hannes Grandits (Berlin), Kateřina Horníčková (České Budějovice / Olomouc), Catherine Horel (Pariz), Angela Ilić (München), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Irina Lyubomirova Ognyanova-Krivoshieva (Sofija), Axel E. W. Müller (Leeds), Beata Możejko (Gdanjsk), Géza Pálffy (Budapest), Zlatko Pleše (Chapel Hill), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Alexios G. C. Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Zrinka Stahuljak (Los Angeles), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana), Andrea Vanina Neyra (Buenos Aires), Radina Vučetić (Beograd), Christina Lutter (Beč) i Andrej Hozjan (Maribor)

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year
Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at: Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“ http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

Financijska potpora za tisak časopisa / The journal is published with the financial support by:
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by
Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout
Marko Maraković

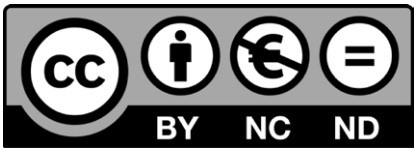
Lektura / Language editors
Katarina Starčević (hrvatski / Croatian)
Tomislav Brandolica (engleski / English)

Korektura / Copy editing
Marta Janković

Ilustracija na naslovnici
Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“ http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific journals of Croatia http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

Djelo je objavljeno pod uvjetima Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodne javne licence (CC-BY-NC-ND) koja dopušta korištenje, dijeljenje i umnažanje djela, ali samo u nekomercijalne svrhe i uz uvjet da se ispravno citira djelo i autora, te uputi na izvor. Dijeljenje djela u prerađenom ili izmijenjenom obliku nije dopušteno.